

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

10. AUGUSTIL 1930. A.

Nr. 12

KAHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:	
Aastas	Kr. 5.—
Pooles aastas	" 2.50
Üksik number	" —.25
1923 aastak.	" —.50
1924 "	" 3.—
1925 — 1929 a. ä	" 5.—

Toimetus ja talitus:
Tallinnas, Suur Roosikrantsi uul. Nr. 12.
Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tal- linna osakond Nr. 609.

Kuulutuste hind:
1 lhk. Kr. 20.—, 1/2 lhk. Kr. 10.—, 1/4 lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50
1/16 lhk. Kr. 1.25.
Dokumentide kaotamise kuu- lutused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Poola Presidendi külaskäigu puhul	Lhk. 191
Omavalitsustegelased Poola Presidenti tervitamas	" 194
Kuidas kavatsetakse õppejõude edas- pidi ametisse seada	" 197
Seletuskiri vallaomavalitsuste ümber- korraldamise põhilause te juurde järg)	" 199
Omas asjus	" 202
Omavalitsustegelased Tiido Laur †	" 203
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	" 296

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu

kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“

mis on omavalitsuste ühine kinnitusettevõtte ning mille tegevusest saadud tulud omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähevad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle Kr. 368.000.—.

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõnetr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Kuulutakse maksvusetaks:

1) Liisa Klauksi hobusepass, väljaantud Kaiu vallavalitsusest 15. veebr. 1921 a. Nr. 115 all Jüri Tunderi nimele.

2) Mihail Gušovi hobusepass, väljaantud Juuru vallavalitsusest 5. veebr. 1927 a. Nr. 15 all.

3) Hobusepass Nr. 432, väljaantud Rasilu vallavalitsusest 23. dets. 1920 a.

Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta

28. vihk

saadetakse neil päeval tellijatele kätte.

29. vihk

on trükkis ja ilmub lähemal päevil.

Tellimisi võtab astu ainult E. Maaomav. Liit.

Eesti Maaomaval. Liidu kirjastusel on ilmunud ja temalt saada:

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr.	—50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„	1924 a.-k.	„	3.—	viisiline raamatupidamine“	Kr. 2.50
„	1925 a.-k.	„	5.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus-	
„	1926 a.-k.	„	5.—	kohad“	„ —.70
„	1927 a.-k.	„	5.—	Omavalitsustegelaste kalender	
„	1928 a.-k.	„	5.—	1930 a. press-paan köites à	„ 1.20
„	1929 a.-k.	„	5.—	kuldköites	„ 1.75
„Esimene Eesti omavalitsustegelaste kongress“		„	2.50	„Meie maaomavalitsuste ümberkorraldamise sihid“ . .	„ —.60
Seesama omavalitsustele		„	2.—	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta, 26 vihku ehk 1 eks. 70 s., 5 vihku 3.25 s., 10 vihku 6.50 s., 20 vihku		„	13.—	viisilise raamatupidamise revideerimise kava“	„ —.50
				Vallavolikogude kodukord	„ —.15
				„Maaomaval.“ köidetut kallimad: kooliköide 80 s. kalingorköide 1 25 snt., nahkköide 1,50 snt.	

Poola Presidendi külaskäigu puhul.

Poola suhtumine Eestisse aastasadade eest. Poola maaomavalitsuse korraldusest.

Riikide vahelised sõbrused ei sünni ainult üldpoliitilistest seisukordadest ja riiklistest huvidest.

Ka Poola Presidendi täna sel külaskäigul Eesti on tugevam alus.

Meie esivanematel oli esimene mõjurikam kokkupuutumine poolakatega 16. aastajal, kui Poola kuningate võim meie maale ulatas.

Sel ajal anti rida privileege ja seadlusi talurahva kohta Liivimaal. Nimetamist väärrib neist 1566 a. diploma unioonis, mis muuseas määras talurahva kultuurilise olukorra parandamiseks kirikute ja koolide rajamise ning nende kindlustamise majanduslikult. 1582 a. kuningas Stephan Bathory poolt antud Liivimaa põhiseadus, n. n. Contitutiones Livoniae, jättis kuningale õiguse algatada kurnatud talupojaskonna seisukorra parandamise küsimust mõnel maapäeval. Selles seaduses lubati talupoegadel oma toodete viimine linna müügile. Kuid mõisnikkude poolt püüti talupoegade kauplemisõigust seega kitsendada, et neid kohustati kõiki müügile toimetatavaid kaupu enne pakkuma mõisnikule, kellel oli eesostu õigus. Seda kasutades ostsid mõisnikud talunikelt tooteid turuhinnast odavamalt ja müüsid ise linnas vastava hinnaga, seega vahelt teenides teatud summasid. Säärane väärnähe leidis uuesti Poola valitsusvõimude tähele-

panu ja 1597 a. maapäeval otsustati tookordsete revisjoni komissaride ettepanekul, et talupoegadele jääb õigus maksudest ja võlgade tasumisest ülejäävaid tooteid ise müüa linnades. (Kuivõrra see tegelikus elus igal pool teostus, on eriküsimus.)

Ka koormatuste ja maksude normeerimist püüdis Stephan Bathory teostada. 1582 a. maade revisjoni komisjonile antud instruksioonis nõutakse ms., et revisjoni teostajad peavad koguma andmeid (peamiselt just kroonumõisate) talurahvalt nõutava orjuse ja maksude määra kohta, ja kui need peaksid osutama liig ränkadeks, neid asendada kohasemate ja õiglasematega, võrdustades neid Poola talupoegadelt nõutavate koormistega. 1586 a. maapäeval esines kuningas nõudega, et mõisnikud paremini ümber käiks talurahvaga ja töö ning maksumäärad kohandaks Poolas ja Leedus maksuvaldajatele

normidele, kuid aadli vastuseis ja kuninga varsti järgnenud surm ei lasknud seda teostada.

Üksikuid talupoegade kaitse nähteid tuleb veelgi ette, kuigi mitte enam nii süstemaatlikult. Püüti näit. talupoegadele võimaldada tööst vabaolekut pühapäeviti jm. Talurahvale tulukas võis olla ka mõisate reduktsioon, kus orduriigi langusest saadik omandatud mõisad redutseeriti. Kuna

Ignace Moscicki,
Poola Vabariigi President

neist paljud olid sattunud uute maaomanikkude kätte, kes lühikese aja jooksul maast palju püüdsid saada, siis võis mõisate redutseerimine valitsuse poolt kooramatuste reguleerimise mõttes talurahva olukorda teataval määral kergendada. Kuid see küsimus on veel lähemalt uurimata.

Kestvad sõjad ja vahepealsed lühikesed rahuaastad ei lubanud Poola valitsusel süstemaatlikumalt talupoegade kaitset teostada, mis üldse polnudki tolle ajajärgu aateks, kuid Poola aeg näitab siiski, et see, mille kasutamist ei pääsnud hiljem mööda ka Rootsi, — talurahva olundi parandamine oli võimalik ainult valitsusvõimude nõudel ja teostusel, mõisnikelt ei leidunud selleks omal algatusel vastutulekut.

Hiljem elades üle ühesuguseid raskusi vene võimu ajal ja nüüd jällegi iseseisvateks rahvasteks saades on Poola ja Eesti rahvastel sõpruseks veel enam põhjust.

Poola Presidendi Eestit küllastamise läbi sõpruse sidemete kinnitamise puhul huvitab meid, omavalitsustegelasi, kõige pealt see, kuidas Poola omavalitsused iseseisvuse aastatega arenenud on ja missugustes tingimustes nad tegutsevad. Selle ülevaate saamiseks kasutame Omavalitsuste Liitude Rahvusvahelise Liidu alalise büroo liikme Teodor Toeplitzi kirjutust „Jahrbuch für Polen 1929/30“, millest selgub, et Poola maaomavalitsuse korralduses puudub veel ühtlusi, kuna see suure Poola üksikutes osades ajaloolistel põhjustel mitmeti korraldatud on. Paremaks arusaamiseks tuleb ülevaadet alata Poola omavalitsuskorraga enne ilmasõda.

Esimene aastakümme jälle iseseisvale elule kutsutud Poola vabariigis on loomulikult allatoonitatud intensiivse tegevusega kõigil avaliku elu aladel.

Iseäranis kartustäratavalt andis end tunda töö omavalitsustele jäetud aladel. On võimalik tähendada, et poola rahvas just omavalitsusaladel oma tegevust iseäralise agarusega algas, millest nad pikade aastate viisi üldse mitte, või ainult kehvalt osa võtsid.

Ainult Galiitsias, kes endale autonoomia saavutas, omas poola element enne sõda otsekohese mõju omavalitsustele.

Varemalt Preisile kuuluval poola maa-aladel tegutses küll omavalitsus, kuid kolmeastmeline valimissüsteem andis saksa elemendile, iseäranis linnaomavalitsustes,

suure enamuse, sellepeale vaatamata, et neil maa-aladel saksa rahvas vähemuses oli. Kuid see oli jõukas vähemus, enamasti kaupmehed, kuna aga poola rahvas enamasti töölistest ning väikestest käsitöolistest koosnes, nii et ta harva esituse omavalitsuses saavutas.

Suurem, varemalt Venemaa külge liidetud maa-ala, muistne Kongresspoola, ühes Varssavi pealinnaga oli kuni 1916 aastani ainuke maa Euroopas, kus, väljaarvatud maakogukonnaavalitsus, üldse mingit omavalitsust ei tegutsenud. Linnavalitsus moodustas ühe osa üldisest riigivalitsusest ilma mingi kodanikude osavõtuta. Valitsus oli ametnikkudele usaldatud ja tähtsamad ametikohad (näit. Varssavi linnaapea koht) olid eranditult vene rahvusest isikute käes, kes ainult harva rahva huvides töötasid.

Sellest näitest jätkub, et selgitada kurba seisukorda, milles olid suurem osa Vene-Poola linnadest, mis puutub nimelt sillutisse, valgustusse, veevärki, tänavraudteedesse, haigemajadesse, vanade- ja lastekodudesse ja iseäranis koolidesse. Väikeste linnade seisukord oli kõige kurvem. Statistiliste andmete järele ei olnud alla 50.000 elanikuga linnades üldse valgustust. Ainult neljal neist linnadest olid koolimajad. 105 linnast nimetasid ainult 3 oma tänavsillutist heaks, kuna aga 67 linna seda halvaks märkisid, ja mis veel halvem, veevärk oli ainult üksikutes linnades, kuna aga enamuse väikestest linnadest oma joogivee tihtigi väga kahtlastest kaevudest said. Varssav oli Vene-Poola linnadest ainuke, kes omandas kanalisatsiooni.

Varssav oli üldse paremini organiseeritud, tänu, ühest küljest linna elanikkude kaudsele mõjule vene valitsuse esituse peale, teisest küljest ka reale headele poola ametnikkudele, kes, kuigi nad alluvatel kohtadel teenisid, ka intensiivsemal venestumise ajal ennast maksma võisid panna. Varssavis oli seekord valitav linnavalitsus, mis siiski lühikese kestvuse järgi 1863 a. (rahvusline mäss) leidis kurva lõpu.

Soov kogukonnaavalitsusest tegelikult osavõtta on Poola kodanikkudes aastaid elav olnud. Vene valitsus vastas lubadustega palvetele, mis korduvalt alates 1905 aastast esitati, ilma et neid täitnud oleks. Maailmasõja aegu, enne vene sõjaväe taganemist, kinnitati Poolale vähese tähtsusega omavalitsusseadus, milline aga kunagi jõusse ei astunud.

Praegune maaomavalitsusline kord Poolas on järgmine:

M a a k o g u k o n d a d e o m a v a l i t s u s e d. Endistes Saksa provintssides valitakse maakogukonda endiste seaduste järgi. Mis puutub valimise teel moodustatud vojevodstvotesse ja ringkonna kolleegiumitesse, siis moodustakse need üldise, salajase, ühetaolise, otsekohe ja proportsionaalse valimisviisi järgi. Kogukonna mõiste vastab seal enamasti küla mõistele. Väikestes kogukondades on kõigist kogukonna liikmetest koosnev kogukonna täiskogu lõpulik otsustaja, kuna suurtes kogukondades selle ülesande täidab kogukonnannõukogu. Täidesaatvaks organiks on valitud külavanem, kellel kaks kogukonna esindajat abilisteks on. Mõisate ringkonnad on kuni senini väljaspool seda organisatsiooni.

Vastandina sellele end. Galiitsias on mõisa piirkonnad kuuluvad lähema kogukonna valitsuse alla. Kolmeastmeline valimissüsteem seal muudetud sellega, et on moodustatud neljas valimisklass neile, kellel valimisõigust ei olnud. Täidesaatvaks organiks on ringkonnaülem.

Maakogukondade organisatsioon Kongresspoolas on 2-järguline. Igal külal on külavanem, kuid see allub vugt'ile, kes seisab mitmest külast koostatud koguk. eesotsas. (Kogukonnad on väga suured, keskmiselt ulatub elanikk. arv neis 7.000). Sõja eel oli maksulehtede alusel valimisõigusliste kodanikkude arv mitte väga suur ja nende koondusel oli lõpuliikult otsustav võim. Vahepeal Poola vabariik kõrvaldas varanduslise tsensuse ja jättis kogukonnannõukogu valimise õiguse kõigist hääleõiguslikkudest kodanikkudest koosnevale kogule.

Kogukonna organisatsioonid idapoolse-

tes vojevodstvotest, kus kogukonnad veel suuremad kui Kongresspoolas, on Kongresspoola omadega sarnased, kuid seal on täidesaatev valitsusorgan kollegiaalne.

Maakogukondade töö on väga tähtis. Suur osa maakogukondade eelarvetest (1926 aastal 25%) kulutatakse algharidusele. Iseäranik endises Vene-Poolas on paljud koolid osalt kogukonna varandusega ehitatud. Huvitav on märkida, et 1921—27 aastani üle 5.000 sõja läbi hävitatud koolimaja on ülesehitatud. Maakogukondade tegevus muuseas seisab ka teede korrashoius, arstlikes abiandmises jne.

Maakogukondade kulud (väljaarvatud Ülem-Sileesia, kus maakogukonnad omaavad linna iseloomu) on isiku kohta arvatult mitte väga suured. Nende suurus oli 1925 a. lõuna vojevodstvotest (end. Galiitsias) 2,02 zloty, kesk vojevodstvotest (Kongresspoolas) 4,6 zloty, lõuna vojevodstvotest (Poznanis ja Pommeris) 3,92 ja ida vojevodstvotest 3,02 zloty ¹⁾ isiku peale.

Nende kogukonna kuludele tulevad kõrgemate omavalitsusüksuste, s. o. kreisiomavalitsuste kulud juurde lisada. Nad on lääne vojevodstvotest kõige kõrgemad (8 zl. isiku peale),

kuid ka keskvojevodstvotest vastavad kulud ei ole kuigi madalad. Ida vojevodstvotest selle vastu aga (3 zl. ja end. Galiitsia 2 zl.) seisavad ses suhtes kaunis kaugel taga lääne ja keskmaa-aladest.

Kõige väiksemad kulud varemalt Austriale kuuluvais maa-alades on ilmtingimata ühenduses omavalitsuste seisukorraga ses Poola osas. Seal on jõus veel vana austria kurial-seadusandlus ning valimisi pole hulga aastate jooksul toimeta-

Otto Strandmann,
Riigivanem.

Täh : 1 zlot=72 senti.

tud. Selle seisukorra muutmist pole nii pea oodata, sest on kavatsusel uus üldine omavalitsuste korraldus terve Poola jaoks.

Kreisiomavalitsused. Kreisiomavalitsuste organisatsioon on Poolas ka väga mitmesugune. End. Preisi maa-aladel on vana kreisivalitsus püsinud, kus juures aga „tsensusline“ valimisviis (varanduslike seisu järele) muudetud sai üldise, otsekohese, salajase, ühtlase ning proportsionaalse valimisviisiga. Kreisi-maapäev (Sejmik) valib endale täidesaatavaks organiks kreisinõukogu, missuguse eesotsas on siseministri poolt määratud starosta. See starosta on ühel ajal ka riigivõimu esindaja ning omab peale omavalitsusliste ka puht administratiiv funktsioonid. Tema asemikud valitakse kreisi-maapäeva poolt ning nad asetavad starostat ka tema puht administratiiv funktsioonides.

Vabariigi poolt sisseseatud kreisiomavalitsuste organisatsioon Kongresspoolas ning ida provintsid, kus enne sõda üldse mingit kreisiomavalitsust polnud, on ülaltähendatule sarnane. Ka siin leidub otsusevõimeline volikogu, missugune ei koostata aga üldiste valimiste abil, vaid ta koosneb kogukonna-esindajatest. Selle volikogu eesotsas seisab, samuti kui nõukogudes, siseministri poolt nimetatud starosta, kui täidesaatev organ.

Siin tuleb allakriipsutada, et vaatamata mitte rahuldavale seaduslikele põhialusele kreisi omavalitsus juba tähelepanuväärset korda on saatnud iseäranis teehituse (1925 a. 41% kuludest) ning sotsiaalse hoolekande aladel.

Põllumajanduskultuuri tõstmise peale vaadatakse kui tähtsama kreisi-omavalit-

suse ülesande peale. Majanduslike seisukorra tõstmine on kreisiomavalitsuste tähtsam ülesanne. Laenuühisuste ning kogukondlike laenu- ja hoiukassade asutamine ning kaitsmine on samuti tähelepanuvääriv.

Arvukad kreisiomavalitsused omavad põllumajanduslike koole, üksikuid eeskujulikke põllumajapidamisi, rahvamaju, rändraamatukogusi, tööstuskoole, loomiarstlike abiandmise punkte jne.

Kreisiomavalitsuste töö, kelle tagasihoidlikud ainelised võimalused mitte alati ei lubanud nende tegevuspiirkonda kuuluvaid ülesandeid omal käel lahendada, saab nüüd, uue otstarbekohase seadusega 22. märtsist 1928 a. kergendatud.

Hästi põhjendatud ning energiliselt juhitud kreisiomavalitsuste liit, kes iga aasta oma „päevi“ (koosolekuid) peab ning alalise büroo omab, edendab ühtlust ning plaanikindlust töös.

Vojevodstvomavalitsused. on veel loomisel. Nad on vast hiljuti ajutises vormis ellu kutsutud, nii et nende tegevuse üle ei saa veel midagi tähendada.

Autonoomia Schleesias. Eri-lise seisukoha omab aga Schleesia vojevodstvote organisatsioon, kel, nagu teada, kaugele ulatav autonoomia saavutatud. Muudatusi Schleesia riigivõimu korralduses võib ainult nende vojevodstvote seimi nõusolekul läbiviia. See seim moodustakse samuti üldise, ühetaolise, otsekohese, salajase ning proportsionaalse valimise kaudu, kes valib enda seast nõukogu. Riigi esindajana tegutseb vabariigi presidendi poolt määratud vojevoda.

Omavalitsustegelased Poola Presidendi tervitamas.

Poola Presidendi külastamise puhuks on ka omavalitsuste esindajad, maavalitsuste esimehed, linnapead, alevivanemad ja 32 vallavanemat, külalisvastuvõtu pidustustele kutsutud, nimelt 10. aug. kella 10 homm. sadamasse presidendi vastuvõtma, selsamal päeval kella 1/22-ks l. Kohtu- ja Siseministri poolt „Estooniasse“ einele ning Tallinna linnapea poolt kella 4 p. l.

raekotta presidendi vastuvõtule, kus Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Linnade Liidu poolt kõigi meie omavalitsuste nimel Eesti rahva sõpruse kinnituseks ajaloolise Poola rahva vastu ja lugupidamise avalduseks ning külaskäigu ja selle au osaliseks saanud Eesti mälestuseks üleantakse Presidendile suur album järgmise pühendusega:

Kõrgeaulisele
Poola Vabariigi Presidendile
Hra Ignace Moscickile

Eesti külastamise mälestuseks kõigi Eesti
maavalitsuste, linnavalitsuste, vallavalit-
suste ja alevivalitsuste poolt.

Tallinnas, 10. aug. 1930 a.

Eesti Linnade Liit.
(allkirjad).

Eesti Maaomavalitsuste Liit.
(allkirjad).

1. Tallinna raekoda.
2. Tallinna sadam.
3. Kadrioru loss Tallinnas.
4. Toompea loss (Riigikogu).
5. Riigikogu saal.
6. Tallinna vana linn Olevi kirikuga.
7. Tallina vaade.
9. Lai t. Olevi kirikuga.
10. Tartu raekoda.
11. Tartu Ülikool.
12. Emajõgi ja Tartu kivisild.
13. Hermani kindlus Narvas.
14. Narva kindluste üldvaade.

A. Anderkopp,
Kohtu- ja siseminister.

Albumi üleandmisel kõnelevad E. Lin-
nade Liidu esimees A. Uesson ja E.
Maaomavalitsuste Liidu esimees R. Ku-
ris.

Album sisaldab 60 ülesvõtet Eesti elust,
nagu seda sisaldas ka Rootsi kuningale
läinud aastal kingitud album. Albumi
36×45 sentimeetrilistel lehekülgedel on
aset leidnud järgmised ülesvõtted:

15. Narva jõgi ja kindlused.
16. Narva kosk.
17. Narva vabrikud.
18. Pärnu raekoda.
19. Pärnu uulits.
20. Pärnu supelhoone.
21. Pärnu supelrand.
22. Rakvere lossi varemed.
23. Rakvere õpetajate seminar.

24. Paide kirik.
25. Haapsalu rand.
26. Haapsalu promenaad.
27. Viljandi lossi varemed.
28. Viljandi peaulits.
29. Kuresaare raekoda ja Saaremaa maavalitsuse hoone.

48. Viru Maavalitsuse gümnaasium Jõhvis, ehit. 1923 a.
49. Viljandi Maavalitsuse gümnaasium Viljandis.
50. Lääne Maavalitsuse alampõllutöökool Vigalas.
51. Aleksandri keskpõllutöökool Olust-

A. Uesson,

Linnade Liidu esimees.

30. Narva-Jõesuu kursaal.
31. Madalmaa maastik.
32. Otepää maastik Tartumaal.
33. Võrumaa maastik.
34. Küla.
35. Mere kõrge kallas.
36. Rand.
37. Jägala kosk.
38. Vana talu.
39. Asundustalu.
40. Talu põld.
41. Heinapõld.
42. Asundustalu kari.
43. Talu kari.
44. Talu hobusekasvatus.
45. Metsatööstus.
46. Navesti raudsild, ehit. Viljandi Maavalitsuse poolt 1925 a.
47. Püssi valla 6 kl. algkoolimaja Virumaal, ehit. 1926 a.

R. Kuris,

E. Maaomaval. Liidu esimees,

- veres Viljandimaal.
 52. Harju Maavalitsuse majanduskool Sakus.
 53. Lääne Maavalitsuse haigemaja Haapsalus.
 54. Tartu Maavalitsuse Meeri lastekodu.
 55. Tartu Maavalitsuse Kavastu vanadekodu.
 56. Avinurme vallamaja Tartumaal.
 57. Kuresaare lossi vapisaal Eesti Maaomavalits. Liidu nõukogu koosoleku puhul.
 58. Harju Maavalitsuse maja Tallinnas.
 59. Valga Maavalitsuse maja Valgas.
 60. Viru Maavalitsuse maja Rakveres, ehit. 1927 a.
- Sellesama päeva õhtul kella 10-ks on algnimetatud omavalitsuste esindajad Riigivanema ja ta abikaasa poolt palutud vastuvõtule Kadrioru lossi. 11. augustil on Vabadusplatsil paraad.

Kuidas kavatsetakse õppejõude edaspidi ametisse seada.

Õppejõudude teenistusseaduse eelnõu, mis Hariduse- ja Sotsiaalministri poolt seisukoha võtmiseks laiali saadetud, annab õppejõudude ametisse seadmise kavatsetuse kohta kõige selgema ülevaate, mis pärast siin kohal ära toome eelnõu III. osa, mis seda küsimust käsitab, ja seletuskirja selle seaduse eelnõu osa kohta, et asjast huvitatutel võimalik oleks küsimusega igakülgset tutvuneda.

III. Õppejõudude ametisse seadmine.

§ 45. Õppejõu ametisse seadmine võib toimuda vaid valiale kohale. Uue õppejõu valimine tuleb ette võtta viivitamatult pärast endise õppejõu lahtiregistreerimist. Suvisel õppetöö vaheajal toimetatakse õppejõu valimine hiljemalt kaks nädalat enne tegelikku õppetöö algust koolis.

§ 46. Õppejõu valimisest kuulutatakse hiljemalt kaks nädalat enne valimist ühes pealinnas ilmuvas päevalehes ja ühes kohalikus lehes, kui viimane olemas on.

§ 47. Õppejõud, kes soovib astuda ametisse, esitab kuulutajale asutisele (§ 49) sellekohase kirjaliku sooviavalduse lühikese eluloo ja endise teenistuse kirjeldusega, käesoleva seaduse § 4. nõudeid täendavad dokumendid või nende kinnitatud ärakirjad selle kohta, et ei ole seaduses ettenähtud takistusi ametisse astumiseks.

§ 48. Koolijuhatajaks võib valida isikuid, kes õppejõuna on töötanud koolides vähemalt kolm aastat.

Õpetajaameti kandidaadil on õpetaja kohale kandideerimisel ühesugused õigused kutseliste õpetajatega.

§ 49. Riigikooli õpetajate valimisest kuulutab koolijuhataja, omavalitsuste poolt ülalpeetavate koolide õppejõudude valimisest vastav maa- või linnakoolivalitsus ning erakoolide õppejõudude valimisest erakooli ülalpidaja, kui erakooli põhikirjas küsimus teisiti ei ole lahendatud.

§ 49 variant I. Riigikoolide õpetajate valimisest kuulutab koolijuhataja, omavalitsuste poolt ülalpeetavate alg- ja täienduskoolide õppejõude, ja keskkoolide juhatajate valimisest — vastav maa- või linnakooli valitsus, omavalitsuste poolt ülalpeetavate keskkoolide õpetajate valimisest vastava kooli juhata-

ja ja erakoolide õppejõudude valimisest erakooli ülalpidaja, kui erakooli põhikirjas küsimus teisiti ei ole lahendatud.

§ 49 variant II. Riigikoolide õpetajate valimisest kuulutab koolijuhataja, omavalitsuste poolt ülalpeetavate koolide õppejõudude valimisest — kooli ülalpidav omavalitsus ja erakoolide õppejõudude valimisest erakooli ülalpidaja, kui erakooli põhikirjas küsimus teisiti ei ole lahendatud.

§ 50. Riigikoolides valib esinenud soovivaldajate hulgast õpetaja kandidaadi koolijuhataja ja paneb ette Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumile ühes pedagoogika nõukogu arvamiseга ametisse määramiseks. Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumil on õigus määrata ametisse esinenud kui ka muude kandidaatide hulgast ka mõnda teist kandidaati.

Koolijuhataja riigikoolides määrab ametisse Hariduse- ja Sotsiaalminister, kus juures kooli pedagoogika nõukogul on õigus soovitada omalt poolt kandidaati koolijuhataja kohale.

§ 51. Avalikkude õppeasutiste õppejõudude valimisi toimetavad maa- ja linnakoolivalitsuste juures asuvad valimise komisjonid järgmises koosseisus:

1) maa- või linnakoolivalitsuse juhataja komisjoni juhatajana;

2) ringkonna koolinõunik;

3) kaks kooli ülalpidaja esindajat, keda valivad valla-, alevi-, linna- ja maavalitsuste poolt ülalpeetavate koolide õppejõudude valimiseks nende omavalitsuste volikogud;

4) kaks õppejõudude esindajat, keda valivad vastavad õpetajate organisatsioonid kolmeks aastaks.

Kui maa- või linnakoolivalitsuse piirkonnas töötavad mitme õppekeelega koolid, siis valitakse õppejõudude esindajad iga õppekeelega koolide liigi õppejõudude valimiseks vastava rahvuse õppejõudude organisatsioonide poolt.

§ 51 pkt. 4 ja sellele järgneva lõike variant):

4) kaks õppejõudude esindajat, keda valivad vastava maa- või linnakoolivalitsuse järelevalvele kuuluvate koolide õppejõud kolmeks aastaks koosolekul, mis korralda-

takse Hariduse- ja Sotsiaalministri sellekohase korralduse järele.

Kui maa- või linnakoolivalitsuse piirkonnas töötavad mitme õppekeelega koolid, siis koondatakse neis õppejõud, kui neid vähemalt kümme, esindajate valimiseks koolide õppekeele järgi, ning valitud esindajad võtavad osa õppejõudude valimistest vastavalt koolide õppekeelele.

Sõnaõigusega võtab osa õpetaja valimistest vastava kooli juhataja ning juhataja valimisest pedagoogikanõukogu esindaja, kellel on õigus tutvuda kandidaatide dokumentidega enne valimist.

Variant avalikkude kesk- ja kutsekoolide õpetajate valimise korra alal ühenduses § 49 variant I:

§ 51¹. Avalikkudes kesk- ja kutsekoolides valib koolijuhataja välja esinenud kandidaatide hulgast õpetaja kandidaadi ja paneb ta valimiskomisjonile valimiseks ette ühes pedagoogikanõukogu arvamise.

Kui valimiskomisjon ei ühine ettepanud kandidaadiga, siis saadetakse asjatoimetus ettepanevale asutisele tagasi uue ettepaneku tegemiseks kahe nädala kestel. Ei ühine valimiskomisjon ka teisel korral ettepanud kandidaadiga, siis läheb küsimus otsustamiseks Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumile, kes õppejõu ametisse registreerib ülesseatud kandidaatide hulgast.

§ 51. variant: ühenduses § 49 variandi II:

Avalikkude õppeasutiste õppejõudude valimist toimetab kooli ülalpidav omavalitsuse volikogu.

Sõnaõigusega võtab osa volikogu koosolekust õpetaja valimisel vastava kooli juhataja ning juhataja valimisel pedagoogikanõukogu esindaja, kellel on õigus tutvuda kandideerivate dokumentidega enne valimist ning esitada nende hulgast kandidaatide volikogule.

Seletuskiri.

Teenistusseaduse kolmas osa käsitleb õppejõudude ametisse seadmist.

Riigikoolides valib õpetaja kandidaadi koolijuhataja sellekohaste Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi määruste alusel ja esitab ministeeriumile kinnitamiseks ühes pedagoogika nõukogu arvamise. Hariduse- ja sotsiaalministeeriumil on õigus esinenud kandidaatide hulgast ka mõnda teist isikut ametisse määrata, keda koolitöös ei soovitata. Koolijuhataja vali-

misel võib kooli pedagoogika nõukogu omalt poolt kandidaati soovitada.

Avalikkude õppeasutiste õppejõudude valimine sünniks erilises valimiskomisjonis, mis töötavad vastavate maa- või linnakoolivalitsuste juures, või jälle kooli ülalpidava omavalitsuse volikogude poolt. Kuna õppejõudude valimise kord on suure põhimõtteliku tähendusega, siis on käesoleva seaduse eelnõu kavas toodud selles asjas kaks võimalust ning ühenduses sellega on ka § 49, mis kõneleb õppejõu kohta välja kuulutamistest, juurde lisatud variant.

Valimise kasuks seaduse eelnõu kavas tähendatud komisjonide kaudu kõneleksid asjaolud, et õppejõu valimisel peavad eeskätt olema mõduandvad tema pedagoogilised võimed. On aga teada, et osa praegusi valimisasutusi, eriti vallavolikogud, pole selleks kompetentsed. Mitte kandidaadi isiklikud võimed pole seal otsustavad, vaid sagedasti isiklik tutvus ja mitmesugused kõrvalmõjutused.

Valimiskomisjon on moodustatud ühtlasel alusel:

- 1) esimees vastava maa- või linnakoolivalitsuse juhataja,
- 2) liikmeteks: ringkonna koolinõunik, kui pedagoogiliste huvide kaitsja ja riigivõimu esindaja,
- 3) kaks kooliülalpidaja esindajat, kui kooliülalpidaja huvide kaitsjad,
- 4) kaks õppejõudude esindajat.

Õppejõudude esindajaid valiksid vastavad õpetajate organisatsioonid kolmeks aastaks. Variandina on aga eelnõus tähendatud ka teine võimalus — õppejõudude esindajate valimine koolivalitsuse piirkonda kuuluvate õppejõudude poolt selleks korraldatud koosolekuil.

Esimese võimaluse poolt kõneleks eeskätt see asjaolu, et valimise teostamine oleks kergem ning sel puhul jääks organiseeritud õpetajaskonna ülesandeks. Teise võimaluse poolt kõneleks aga asjaolu, et õppejõudude esindajate valimisel õppejõudude üldkoosolekuil oleksid need esindajad kogu vastava koolivalitsuse piirkonda kuuluvate õppejõudude esindajateks.

Püüdes kaitsta vähemusrühvuste huve ja eestlaste huve Petserimaal, koondatakse õppejõud oma esindajate valimiseks koolide õppekeele järgi, kui valivaid õppejõude on vähemalt kümme. Valitud esindajad võtavad osa õppejõudude valimisest ainult selle õppekeelega koolidele.

Et kooli huve valimisel küllalt silmas peetaks, võtab osa valimiskomisjoni tööst

sõnaõigusega vastava kooli juhataja ning koolijuhataja valimisel vastava kooli pedagoogika nõukogu esindaja.

Variandina on paigutatud eelnõusse ka maksev kord, mille järele kesk- ja kutsekoolides paneb ette õpetaja kandidaadi valimiseks koolijuhataja.

Kui aga valimiskomisjon ei ühine ettepannud kandidaadiga, siis saadetakse ettepanek tagasi uue ettepaneku tegemiseks. Ei ühine ka teistkordsel istangul komisjon ettepannud kandidaadiga, siis läheb küsimus otsustamiseks Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile, kes oma äranägemise järgi õppejõu ülesseatud kandidaatide hulgast määrab ametisse.

Seaduse eelnõus tähendatud teistsugune kord — avalikkude õppeasutiste õppejõudude valimine kooli ülalpidava omavalitsuse volikogu poolt on põhjendatud eeskätt ajalooliselt. Meie vallaomavalitsused on juba aastakümnete kestusel toimetanud nende poolt ülalpeetavate algkoolide õppejõudude valimist ning on üldiselt sellega rahuldavalt toime saanud. Sel asjaolul ning arvestades ka seda, et kodanikkude hariduslik tasapind on tõusnud ja tõuseb ning seega omavalitsuste volikogudesse võiksid pääseda teadlikud ja kohusetäitlikud kodanikud, siis ei oleks soovitav muuta ajalooliselt kujunenud korda.

Peale selle oleksid õppejõudude valimiste puhul omavalitsuste volikogude poolt täielikult kindlustatud omavalitsuste kui koo-

liülalpidajate huvid õppejõudude koosseisu moodustamise alal ning koostöö omavalitsuste ja õppejõudude vahel võiks süveneda.

Valimise seaduslikkuse järgi alg- ja täiendusklassides valvab vastava maa- või linnakoolivalitsuse juhataja, kesk- ja kutsekoolides Hariduse- ja sotsiaalministeerium. Kuna seaduses pole võimalik ehk soovitav kindlaks määrata valimise ja registreerimise korra üksikasju, siis tuleb anda õigus Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile panna maksma sellekohane määrus.

Kuna riigiteenistuse eeskujul sisse seatakse õppejõudude reserv nende määraliste õppejõudude tarvis, kes mitte neist olenevaid põhjustel kaotavad oma koha, siis on ametisse seadev asutis enne uue õppejõu otsimist kohustatud järele küsima reservist, kas on seal kohast õppejõudu ja ainult siis, kui kohast isikut ei leidu, asub ta õppejõu ametisse seadmisele tarvilikus korras.

Mõnikord ei saa valimisi toime panna, või ei anna valimised tagajärgi; õppejõu puudumine aga takistaks edukat õppetööd; niisugusel korral seatakse ametisse ilma valimiseta asetäitja kauemalt kooliaasta lõpuni.

Ka seatakse ametisse ilma valimiseta asetäitja, kui alaline õppejõud ei saa tulla mõjuvaid põhjusil kohuste täitmisele.

Seletuskiri vallaomavalitsuse ümberkorraldumise põhilause te juurde.

Järg.

Teine liikuvate nimekirjade süsteem on tarvilusel Soomes ja Norras. Selle süsteemi tähtsamad põhjooned on järgmised: kandidaatide nimekirjas ei või olla üle 3 nime; valijal on võimalus muuta kandidaatide järjekorda nimekirjas, kusjuures nende nimede kohale ära märgib 1, $\frac{1}{2}$ ehk $\frac{1}{3}$ selle järele, missuguses järjekorras ta soovib näha kandidaate valituina: valija võib äramärkida kandidaate kõigist nimekirjadest ehk tähendada üles täitsa metsikuid kandidaate.

Missugune neist liikuvate nimekirjade süsteemist parem — kas Vürtembergi või Soome — on raske ütelda. Rohkem vaba-

dust valijale annab muidugi Soome süsteem. Meil on see süsteem osalt juba tarvitusele võetud Saksa Kultuurinõukogu ja Kaubandus-Tööstuskoja valimistel. Esimesel pole aga Soome süsteem täielikult läbiviidud, kuna Kaubandus-Tööstuskoja valimistel see süsteem puhtal kujul on ülevõetud.

Kas on otstarbekohane radikaalselt muuta meie praegust valimiskorda, aktsioneerides näiteks Soome süsteemi ja andes valijale võimalust äratähendada oma hääletamisedelisel „metsikuid“ kandidaate, s. o. kandidaate, kes ei figureeri üheski nimekirjas? Leitakse, et sarnane valija

suur vabadus on küll väga ilus asi, aga kas on tal ka praktilist tähtsust — see jääb väga küsitavaks. Kogukondlistel valimistel on ikka tegemist suurte massidega ja kui siin tahetakse valimisi nii individualiseerida, et valitaks suuremal arvul „metsikuid“ kandidaate, siis on selleks tarvilik ja möödapääsemata kihutustöö. Tähendatakse aga selle peale, et kõik meie ajalehed on erakondade häälekandjad ja raske on uskuda, et valimiste ajal nende kaudu võiks teha kihutustööd „metsikute“ kandidaatide huvides. Üksiku „metsiku“ kandidaadi valimiseks ei maksa võtta suurt reformi ette. Ka tähendatakse, et peale selle puht praktilise külje igal süsteemil on ka oma head ja halvad küljed, otsustades valimise tehnilisest seisukohast.

Kuidas viia siiski valimisi individuaalsele pinnale ja kuidas vähendada parteide keskkomiteede võimu? Leitakse, et kahtlemata mõjuvamad abinõud selleks on Vürtembergi ja Soome süsteemid (võttes viimast ka „metsikuteta“). Kuid ühtlasi leitakse, et neid küsimusi võib lahendada ka lihtsama abinõuga, muutes sunduslikuks nimeade allakriipsutamise viisi, mida meil praegu valija võib tarvitada või mitte. See tähendab, et valimiseks esitatud kandidaatidest valija annab oma hääle ainult ühele. Sellega kaotaks oma tähtsuse parteide keskkomiteede poolt kindlaks määratud kandidaatide järjekord, mis jääks valija määrata. Ühtlasi oleks valimiste individualiseerimine küllaldasel määral teostatud proportsionaalsuse põhimõtte piires, kuna muus osas valimisseadus jääks muutmata.

Arvesse võttes ettetoodud vaateid ja seisukohti, leiab Kohtu- ja siseministerrium, et raske oleks vallavolikogude valimiseks ära märkida mõnda uut valimisüsteemi, kuna puuduvad praktilised kogemused nende heade ja halvade külgede kohta ja isegi selgus, missugune nendest süsteemidest kõigevastuvõetavam oleks. Ministerrium asub seisukohal, et valla volikogude valimise seadus tuleks ühtlustada Riigikogu valimise seadusega, kuna viimane tuleks muuta selles suunas, et valijatele oleks antud suurem vabadus isikute valimiseks.

2. II omavalitsustegelaste kongress ja Maaomavalitsuste Liit on asunud seisukohale, et vallavolikogude valimisi tuleks toimetada iga 4 aasta järele. Seda seisukohta pooldab ka Kohtu- ja siseministerrium, sest lühema tähtaja määramine ei

oleks vallaomavalitsuse püsivamale asjaajamisele küllalt kasulik. Valla asjade ajamine nõuab vilumust ja olude tundmist, mida pikema aja jooksul kätte saadakse. Liiga rutuline volikogu uuendamine aga ei laseks vallavolinikkude teadmisi ja nende tegelikku käsitamist mitte mõjule peaseda.

3. Niikaua kui vald püsib, on valla volikogu koosolekuid juhatanud täidesaatva organi esimees — vallavanem. Sellega on loodud ja püsinud kindel side vallavolikogu ja vallavalitsuse vahel, need organid on kooskõlastatud ja nad töötavad kui üks tervik. Oleks täiesti otstarbekohatu seda korda muuta.

B. Vallavalitsus.

1. Mis puutub vallaomavalitsuse täidesaatvasse organisse, siis on tekitanud kõige rohkem vaidlusi selle konstruktsiooni küsimus, nimelt keerlevad vaidlused selle ümber, kas peab see organ olema kollegiaalne või üksikisiklik.

Vaieldes üksikisikliku täidesaatva organi vastu, tähendatakse, et vallaomavalitsuse täidesaatev organ on meil alati olnud kollegiaalne. Näiteks kohtuminister tähendas oma ühes varem asetatud ettekandes: „Vallaomavalitsuse täidesaatev võim jäägu kollegiaalseks, nagu ta aastakümneid püsinud on. Üksikisiklik täidesaatev võim ei too mingisugust paremust praegusesse olukorda, koguni selle vastu: annaks iga soovimata tegevuse puhul põhjust suuremaks rahulolematuseks ja agitatsiooniks. Vallavanema abide tegevust ja kaastööd vallavanemaga tuleb lugupidamisega hinnata. Sellepärast ei ole mingit mõistlikku alust vallavanema abide instituuti kaotada“ jne.

Samale seisukohale asub ka Uue-Vändra vallasekretär H. Raid oma referaadis „Vallaomavalitsuste ümberkorraldamise kava“ (v. Maaomavalitsus Nr. 3 — 1929 a.). Selles referaadis tuuakse ette kokkuvõtetult järgmist: „Kui ühe ropsuga kaotatakse üle 60 aastat kestnud kollegiaalne vallavalitsus, siis ei saa valla sarnast sammu küll kuidagi heaks kiita. Aitab ju see isegi erakondlist valimisviisi pehmen-dada, et vallavolikogusse peasenud rühmadest annab üks vallavanema, teised rühmad jälle vallavanema abid. Juba 1866 a. Vallakogukonna seaduse § 23 määras kindlaks, et korraldused, millega kulutati kogukonna raha ehk võõrandati selle varandust, samuti ka küsimused, mis jaotasi kogukondlisi koormatusi, tulid otsustada vallavanema poolt üheskoos tema abi-

dega ja nende enamuse nõusolemisel. Kollegiaalse vallavalitsuse asemel hakkaks nüüd ainult üksikvõimuline vallavanem juhtima tervet valla majandust, väljaandma valla ehitusi ja töid, ostma ja müüma materjaalisi, määrama abiraha valla hoolealustele (kuna Hoolekande seaduse § 211 järele toetuspalveid ei lahenda enam vallavolikogu, vaid vallavalitsus — tulevikus seega vallavanem) jne.

Kas aga on mõeldud selle peale, missugune sõge tants võiks algada sarnase üli suure võimuga vallavanema koha kätte püüdmise ümber? Juba praegu kaebatakse — vallavalitsuste moodustamisel on mõõduandvad erakondlised motiivid, mitte isikute tublidus. Kui nüüd vallavanema ees avaneksid sarnased laiad parteiliste ja majandusliste huvide perspektiivid, kas siis ei tule karta, et võitlus vallavanema koha oma kätte saamiseks ajaks senisest hoopis suuremaks erakondlise vägipulga vedamise vallaomavalitsustes, — kas ei oleks siis sedagi peljata, et ka ühe ja sama erakonna sees vallavanema kohta püüdma hakkavad just omakasuotsijad õnnelikult isiklike majandusliste huvide kaalutlustel? On ju vallavanema valimine meil praegu täiesti kindluseta; keegi valija ei tea ette, missuguse isiku panevad vallavanemaks vallavolikogusse sattuvad erakonnad oma juhtuva ülekaalu või vastastikkuse kauplemise tagajärjel. Praegune vallavanema valimise viis võimaldab selle vallale tähtsa ameti saamise täiesti juhuslikult, kuna suur isikline võim, kui seda anda vallavanemale, selle koha peale tormi jooksma paneks just nõrgema iseloomuga mehed.“

Samuti eitav on üksikisikliku täidesaatva organi vastu ka Maaomavalitsuste Liidu ja II omavalitsustegelaste kongressi seisukoht. Maaomavalitsuste Liit leiab, et vallavalitsused peavad jääma kollegiaalseteks asutusteks, kusjuures aga vallavanema võimupiire tuleb laiendada, mis vastab ajalooliselt aastakümnete jooksul väljakujunenud olukorrale ja põhiseaduse mõttele. II omavalitsustegelaste kongress kinnitab omalt poolt: „omavalitsuste organid (korraldavad ning täidesaatsvad) on valitavad ning kollegiaalsed.“

Siseministri poolt 20. märtsil 1928 a. Vabariigi Valitsusele esitatud põhilauded pooldasid üksikisiklikku täidesaatsvat organi — vallavanemat, nähes selles sihi, mille suunas peaks arenema vallaomavalitsuse korraldus. Siseminister oma sele-

tuskirjas põhilause te juurde leidis, et vallavalitsuse kui kollegiaalse asutuse kaotamisega vabaneksid teatavad krediidid, mis lubaksid vallavanema palku tõsta ning sellega paremaid jõudusid selle ameti peale tõmmata, tähendades ühtlasi, et ei ole saladus, et tegelikult ka praegu ei aja asju kolleegium, vaid vallavanem ühes sekretäriaga.

E. Madison väljendab oma seisukoha ses asjas järgmiselt: „mis puutub täidesaatsvasse organisse, siis võiks põhiseaduse seisukohalt temale ühe või teise kuju anda: ta võiks olla kollegiaalne, võiks koosneda ühest isikust, võiks isegi täiesti puududa, sest tema aset võiksid täita vastava esituskogu poolt ametisse määratud iseseisvad ametnikud. Minu arvates vastaks kollegiaalne täidesaatev organ kõige enam meie põhiseadusele. Kollegiaalsus on demokraatia üks tähtsam põhimõte, meie põhiseadus aga on üks demokraatlikumatest põhiseadustest. Kuid teiselt poolt ei peaks see põhimõte takistama omavalitsusele vaba arenemist, ei peaks üheliigselt piirama omavalitsuse autonoomiat, enesekorraldamise õigust. Kui teise astme omavalitsuse täidesaatsva organi kuju ei saaks olla muu, kui kollegiaalne, siis ei saaks sedasama öelda algüksuse organi kohta. Ta võib olla kollegiaalne või mitte, mispärast tuleks seda otsustada jätta allüksuse esituskogule.“

Selle viimase seisukoha kohta tähendab Uue-Vändra vallasekretär H. Raid, et oleks küll imelik ja sünnitaks igatahes paksu verd, kui ühes vallas valitseks vallavanema ainuvõim, külje all olevas naaberallas aga tegutseks kollegiaalne vallavalitsus. Kui nii tähtsa põhimõtte ühtlustaja ei ole seadus, vaid juhtuv meeleolu ühes ehk teises vallas, siis kaob kodanikul küll lugupidamine sarnase viisi vastu.

Kaaludes küsimust Kohtu- ja siseministriteeriumis, ühineti seisukohaga, et vallaomavalitsuse täidesaatev organ peaks olema kollegiaalne. Selle seisukoha põhjendused on toodud ülimal ja nendele uusi juurde lisada ei oleks tarvidust. Kuid Kohtu- ja siseministriteerium ühtlasi arvab, et veikestes valdades kuni 1000 elanikuga, millede likvideerimine nende erandlike asendi tõttu osutub läbiviimatuks, võiks lubada katseviisi maksma panna sarnane täidesaatsva organi moodustamise viis, nagu see ette on nähtud Linnaseaduses veikeste linnade kohta. Nimelt võiks tähendatud valdades vallavolikogu soovil panna

vallavalitsuse kohused, Kohtu- ja siseministri loaga, vallavanema peale, kellele vallavolikogu valib ühe asetäitja. Kui edaspidi selgub, et sarnane organ suudab korralikult ja edukalt asju ajada, ja koguni vahest veel paremini kui kollegiaalne vallavalitsus, siis ei teeks erilisi raskesti niisuguse täidesaatva organi loomise võimaldamine ka suurematele valdadele.

Mis puutub vallavanema abide arvusse, siis arvab Kohtu- ja siseministeerium, et seda tuleks piirata. See arv ei tarvitseks tõusta üle kolme. Praegune olukord ses asjas annab järgmise pildi: 2 vallavanema abi on 231 vallas, 3 abi — 86 vallas, 4 abi — 38 vallas, 5 abi — 12 vallas, 6 abi — 3 vallas, 7 abi — 2 vallas, 8 abi — 1 vallas ja 10 abi — 1 vallas. Nagu nendest arvudest näha, on valdade arv, kus vallavanema abid on kaks kuni kolm, — 317. Üle kolme abi on 57 vallas, kuna 1 abi on ühes vallas (Ruhnu saar). Et Saaremaal ja Petserimaal, kus ei leidu ühtegi valda alla 2000 elanikuga, väljaarvatud Ruhnu vald, on vallavanema abid igas vallas ainult 2 ja et valdade arv, kus on kaks kuni kolm vallavanema abi ametis, sünnitab 84% üldisest valdade arvust, siis ei näi mingit tarvidust olevat suurema vallavanema abide arvu määramiseks kui kolm. Ei ole alust tõendada, et vallavanema abide suure arvu juures valla asju paremini aetakse, kui veikese arvu juures, kuna valdadel vallavanema abide palkade näol ainult suuremad kulud kanda on.

2. Vallaomavalitsuse organite võimupiiride äramääramiseks on tarvilik selgitada esiteks vahekorda vallavolikogu ja vallavalitsuse ja teiseks vallavalitsuse ja vallavanema vahel.

Kas peaks vallaomavalitsuse täidesaatev organ olema vallavolikogu lihtne käskude täitja või tuleks temale kindlustada teatav iseseisvus? Teise omavalitsustege-

laste kongressi resolutsiooni ja üksikute tegelaste arvamise järele on meie maksva korralduse üheks suuremaks puuduseks see, et omavalitsuste üksuste täidesaatevate organitel see iseseisvus peaaegu täielikult puudub. Kui neil praegu mõnes asjas teatav iseseisvus on, siis mitte niivõrd vastavate omavalitsusseaduste, kuivõrd eriseaduste põhjal. Leitakse, et täidesaatevatele organitele tuleb kindlustada teatav iseseisvus. Ei pruugiks kartä, et nemad selle tõttu esituskogudele üle pea kasvaksid. See kartus oleks põhjendatud, kui täidesaatev organ oleks esituskogu suhtes võõras ollus, oleks väljastpoolt nimetatud. Seda aga ei ole; täidesaateva organi moodustab esituskogu, mille tõttu täidesaatev organ on tema enese sünnitus, olles ühtlasi ainult vastava omavalitsuse organ. See iseseisvus võib olla laiema või kitsama ulatusega. Üldse aga leitakse, et täidesaateva organi võimupiire tuleb laiendada, neid seaduses äramärkides, kuna volikogud annaks üldjuhtnöörid ja põhimõtted eelarve kinnitamisega.

Kohtu- ja siseministeerium pooldab samuti seisukohta, et omavalitsuste täidesaateva organi võimupiire tuleb laiendada. Praegu on olukord kujunenud niisuguseks, et volikogud arutavad ja otsustavad sagedasti kõigeveiksemaid majanduslisi küsimusi, mida palju otstarbekohasemalt võivad lahendada täidesaatevad organid. Selle juures tuleb äramärkida, et asjade otsustamisel ei panda sagedasti tähele omavalitsuse üldhuvisid, vaid mängus on üksikute rühmade huvid. Ka on sagedane nähtus, et erakondade võitluse pöörises asju sagedasti ühel koosolekul ei suudeta ära otsustada ja nende otsustamise venitatakse, hoolimata sellest, et see omavalitsusele kahjulik on. Mõistagi, et volikogude kuhjamine asjadega koosolekute arvu suurendab, mis on omakorda seotud kuludega.

(Järgneb).

Omas asjus.

Kui „Kaja“ seletust ei avalda.

Oma Nr. 163-as tõi „Kaja“ E. Maaomaval. Liidu kohta mahategeva artikli, nähes Liidu nõukogu mitte kokkukutsumises sihilikust, Liidu esimehe Riigikogus peetud kõne „Maaomaval.“ äratrükkimises

parteilikkust j. n. e. Liidu juhatus saatis selle sihiliku kirjutise peale „Kajale“ seletuse, mida see aga ära ei trükkunud, jättes oma lugejaid uskuma tõsiasjade asemel oma artiklit.

Neile, kes „Kaja“ täh. artiklit lugesid, olgu siin kohal toodud teadmiseks „Kajale“ saadetud õiendus:

„Kaja“ Nr. 163-as ilmunud artikli kohta Eesti Maaomavalitsuste Liidu asjus palub Liidu juhatus avaldada järgmise selgituse:

Liidu nõukogu ja juhatuse uuendamise viibimine ei ole tingitud Liidu juhatuse tahtest, vaid asjaoludest, mis ei võimaldanud seni Liidu uut nõukogu kokku kutsuda, kui ei taheta mõnd Liidu liiget nõukogu moodustamisest kõrvale jätta. Teatavasti tühistati mitme vallavolikogu valimised. Need vallad ei oleks saanud osavõtta valdade esindajate valimisest Liidu nõukokku, kui nõukogu liikmete valimine varemalt oleks sündinud. Valdade esindajate valimised Liidu nõukokku on kaheastmelised: vallavolikogude poolt valitud esindajad valivad oma hulgast nõukogu liikmed. Need volikogud, kes oma esimesel koosolekul esindajate valimist ette ei võtnud, on viibinud nende valimisega, kuigi Liidu poolt ammugi ringkirjaline korraldus selleks tehti. Nähtavasti ei taheta kibedal tööajal volikogu väikese päevakorra juures kokku kutsuda. Selle tagajärjel tuli kavatsus juuni kuus nõukogu koosolekut ärapidada edasi lükata, ja 11. juuli koosolekul andis Liidu juhatus Liidu nõukogu liikmete valimise tagajärgede teatamiseks viimase tähtaja 14. aug., et võimaldada põhikirja kohaselt kutsed kätte saata uutele nõukogu liikmetele 30. aug. peetavale koosolekule. Korraldusest hoolimata on tänaseni teated saadud ainult 91 valla esindaja valimise kohta, s. o. vaevalt 38% liikmete-valdadest ja ainult ühes maakonnas on nõukogu liikmed — valdade esindajad ära valinud. See tõendab, et Liidu nõukogu moodustamine võtab tehniliselt aega, ega pole võimalik olnud teda va-

remalt kokku kutsuda. Senine juhatus on oma ülesannete täitmiseks tänavu mitte vähem energiaga töötanud kui varematel aastatel ja ei ole ühtegi omavalitsuste õigustesse puutuvat küsimust kaitsmata jätnud.

Mis puutub Liidu sekretärisse, siis on Liidu juhatus, alates märtsi kuu koosolekust, igal koosolekul — koosolekuid on iga kuu peetud — selle küsimuse lahendamist harutanud, kuid neile, kes teavad, millised ülesanded Liidu sekretäril täita, on arusaadav, miks küsimust seni lahendada pole suudetud.

Liidu häälekandja „Maaomavalitsus“ ele parteilikkuse etteheitmise tagasitõrjumiseks on vaja meeldetuletada ainult seda, et ajakiri on Liidu häälekandja ja kui Liidu häälekandja toob oma esimehe kõne, mis Riigikogus peetud Liidu poolt esitatud märgukirjade põhimõtete kaitseks, siis tuleb seda võtta ainult Liidu tegevusse puutuva küsimusena, vaatamata selle peale, millisesse rühma Riigikogus Liidu esimees kuulub, kuna Riigikogu koosolekute kirjelduse toomine ei ole Liidu häälekandja ülesanne. Et maanteede seaduse muutmise seadus väga tõsiselt puudutas omavalitsuste põhiõigusi, mille üle Liidu häälekandja tõi rea teateid seaduse eelmõu asjus tehtud Liidu sammudest, oli Liidu esimehe Riigikogus peetud kõne lahutamata osa sellest ülevaatest, mitte mingisugune rühmategelase esiletõstmine.

Liidu tegelaste eneste hulgas ei ole mingisuguseid parteilisi lahkarvamisi olnud, samuti on Liidu juhatus oma otsused ikka teinud ühel häälel, erakondlise kuuluvuse peale vaatamata.

E. Maaomavalitsuse Liidu esimehe eest aseesimees A. Einseln.

Sekretäri eest A. Sallo.

Omavalitsustegelased.

Tiido Laur †.

Tiido Lauri ei ole enam... 3. augustil sängitati tema keha Tallinna vanale Kaarli surnuaiale.

Uskumataalt kõlab see teade, et T. Laur surnud on. Tema muhelev nägu on ikka selgena silme ees — vist kõigil, kes tema-

ga sagedam kokkupuutunud ja kes teda ikka naeratajana ja muhelejana näinud. Ja kes võis seda temast, kui võrdlemisi noorest mehest, arvata, et surm teda ootab. Kuid pool aastat kestnud haigus oli oma töö teinud ja teda ei ole enam. 1. aug. sulges ta oma silmad ja 3. aug. sängitati ta mulla põue.

Tiido Lauri tundsid paljud, ta erilisi huvisid ja omapärast tööd. Kõigest sellest saaks pika-pika kirjelduse. Juba aastate eest tema enda käest minu palvel saadud oma esimeses elukäigu kirjelduses kirjutab T. Laur enesest:

„Olen sündinud taluniku pojana 31. detsembril 1882 a. Viru-Alutagusel, Jõhvi kihelk. Kohtla vallas ja n. n. Kohtla-Vanakü-

Tiido Laur.

las (muistne nimetus Odrise ja Odari külla). Minu esivanematest üks, eesnimelga Laur, pärisorjusest prii inimene, elas Rootsi aja lõpul Nõos, Tartu mk., kust ta Narva laevu ehitama mobiliseeriti, hiljem Kohtlasse elama lubati, siin n. n. „Karja Lauri“ talu pidas, mis ajast saadik ka järgn. sugupõlved talunikudena seal tegutsesid. Peale algkooli lõpetamist õppisin Jõhvi min. koolis, mis tol ajal linna kooli programmi järele töötas ja paremaks kihelkonna kooliks peeti, kuhu üle Eesti õpilasi kokku voolas, millise lõpetasin kahe õppeaasta jooksul. Kuna ainelise puuduse ja eluaastate poolest ei suutnud näit. kroonu keskkoolis õppida, olin aasta võrra valla- ja kohtukirjutaja ameti õpilasena Jõhvi vallamajas meie parema ja ideelisema omavalitsustegelase M. Käbini

juures ning lühikest aega ka ta abilise. Hiljem töötasin ametnikuna notari juures ja mitmes kub. maa- ja mereasjanduse keskasutuses. Jõudsin koguda niivõrd ainelist jõudu, et võisin Tartus H. Treffneri eragümnaasiumis edasiõppida, olgugi lühikest aega, mille tagajärjel suutsin Narva gümna. juures alg- ja kihelkonna koolide õpetaja ametikutse eksamid ära teha. Veel õppisin pikemat aega keskkooli õpetajaid põlise üliõpilase B. Vahtriku kodukooli grupis ja püüdsin jätkata õppimist Tomskis õpetajate instituudis, kus mul õppimine katkenes, sest et Vene-Jaapani sõja lahtipuhkemise ja ühe osa õpilaste rahutuste pärast täh. õppeasutus suleti, esmalt ajuti, hiljem (1905 a. tuultepöörise tulekul) jäädavalt. 1905 a. suvel töötasin ametnikuna Siberi raudteevalitsuses eestlase osak. juhataja A. Aviku juures, kust 1905 a. kõige ärevam aeg mind kodumaale paiskas. Siin valiti mind novembri algul tagaselja oma vallatäiskogu poolt vallakirjutajaks, millise ameti rahva soovil vastu võtsin, eeldades vabamal ajajärgul koolis õppimist. Olgugi, et ka vallavolikogu selle valimise ühel häälel sanktsioneeris, arvati valla täiskogu poolt valida laskmine ja Jõhvi koguduse saadikuna tegutsemine mul parema surnuaia platsi muretsemise alal, mulle surmasüüks. Peetud nõu minu silmapilkseks arreteerimiseks, kuid ei leitud meest, keda asemele vallametisse võiks panna. Siiski enne karistussalkade lahkumist saadeti mulle ametlikute järele, kuid kuidagi sain end varjul (redus) hoida ja kutse peale kusagile ei ilmunud. Karistussalk lahkus ja võimalik, et ka minu elu seekord päästetud oli.“

Vallakirjutaja ametisse kinnitamine viibis aga 3 aastat.

Valla- ja vallakohtu kirjutaja ametis teenis T. L. üldse 15 aastat, peale Kohtla Kernus ja Kohilas. 1917 a. valiti ta koduvalla Kohtla saadikuna maanõukogu (maapäeva) saadikuks. Selsamal aastal arreteeriti ta kommunistide poolt, ettekuulutatud mahalaskmine jäi siiski teostamata. Ka saksa okkupatsioonivõimud süüdistasid teda ja vallavanemat okkup. võimu korralduste vastutöötamises.

1921—1923 a. töötas T. Laur Harju Maavalitsuse liikmena, pärast Harju M.-v. arhivaarina, kuna viimased aastad Pika-laenu Pangas ametnikuna tegutses.

Ametalalise töö kõrval tegutses lahkunu mitmesugustel aladel, tugevasti kinni pidades üldrahvuslistest huvidest ja armas-

tades süveneda minevikku arhiivi dokumentide kaudu. Ta kirjutab ise oma elukäigu kirjelduses:

„Tähtsamatest elutöödest oleks mul muuseas järgm. nimetada: Olime ühes kooliõp. V. Johansoniga esimesed Eesti põlevkivipropageerijad, väljaotsides Kohtlas ja mujal hulk põlevkivi proove, saates neid mööda Euroopat laiali ning kirjeldades kivi olemasolu Vene- ja mujal ajakirjades. Olin 1906 a. karistussalkade tegevuse algul, mil avaliku hääle välisilma pääsemiseks üksvahe kogu ajakirjandus Eestis suleti, ka nende hulgas, kes väljastpoolt Eestit vabameelseid ajakirjanikke asja valgustamiseks siia püüdsid nõutada. Ja kui siis Vene kõige suurema ajalehe „Russ'i“ toimet. liige Klimkov ühes Eesti üliõpilase h-ra L-ga salaja Jõhvi ja mujale tulid, andsin mina neile igasugust informatsiooni ja dokumente seks, millised ka pea kõik „Russ'i“ kaudu terve ilmale valgustati ning mis igatahes karistussalkade poolt rahva tapmistele lõpetamiseks oma mõju avaldamata ei jätanud. Asutasin kub. võimude poolt kinnitatud põhikirjaga Kohtla valla raamatukogu, milline ainuke sarnane vallaomavalitsuse eriasutus Eestis oli (kubernereri äraolekul sain nagu imekombel värskest abikubernerilt selle kinnituse kätte), võtsin mõnesugustest komisjoni töödest talur. komissaride juures jne. osa; maa- ja vallaomavalitsuse uuendamise asjus nii mõnelgi korral valitud valla esitajana võimude ees valla kasusid kaitsma; eriti valiti mind K. valla täiskogu poolt saadikuna kreisivalimistele Balti kindral-kubernereri nõukokku talur. saadikuid valima maaomavalitsuse uuendamise asjus, kus käreda ülesastumise pärast mind politsei valve alla pandi; uurisin ja selgitasin ajakirjanduse kaudu kõikide vanade alamväelaste kroonu abirahade ja pensioni saamise õigusid, mida Vene kroonu ise ei teinud, mille tagajärjel hulk vanu sõjaväelasi ja nende pereliikmeid kroonult neid rahasi endale nõutasid ja said (ise nõutasin valdades umbes 100 inimesele neid abirahasid) ; tegin Põhja-Eesti talurahva abiraha olemasolu Moskva ülikooli juures üldiselt teatavaks, kuna sealt mitmed üliõpilased siis ka toetusi said; olin alatine

agent Põhja-Eesti talur. saadikutele Vene riigivolikogus mitmesuguste teadete ja dokumentide muretsemisel, ajasin ilmsüütult 1906 a. väljasaadetud koolimehe E. V. asja niikaugemale, et väljasaate otsus tühistati ja mees oma kodu tagasi tuli.“

Arhiivide uurimisi toimetas ta laialiselt, eriti eesti geneoloogilisi uurimisi, tehes selleks otstarbeks sõite ka väljamaale. Paljudele seadis ta kokku perekonna sugupuud laialdaste seletuskirjadega ja — ilma tasuta, kuigi need uurimised palju, palju aega võtsid. Ajalehtedes ja ajakirjades kirjutas ta artikleid omavalitsuste ja ajaloo küsimuste üle, ka „Maaomavalitsuses“, kus omavalitsustegelaste eluloode ilmutamine algas just T. L. algatusel. Riigiarhiivi nõukogus töötas ta kuus aastat omavalitsuste esindajana. Veel varem valiti ta E. Maaomaval. Liidu sekretäriks. T. Laur oli nimelt Liidu esimene sekretär. Eraorganisatsioonide hulk, milles ta töötas, oli suur. Eriti sidusid teda muinsus asjad, mispärast teda leiab ka E. Muuseumi juhatus.

T. Laur armastas põhjalikult töötada, kuigi see meetod teiselt poolt ei lubanud kõike tarvilikku ja õigeaks ajaks ära teha. Ei ole mäit. huvitusetä jälgida, kuidas ta Liidu esimese nõukogu protokollil ilukirjana valmis kirjutas. Tulevad meelde tema poolt kokkuseatud kodukordade kavad. Need olid enam kui peensusteni väljatöötatud. Kuigi ta kõik oma vaba aja, mis üle jäi tuntud ja ennetundmata isikute heaks ettevõtetud käikudest — tema kaasaabi vajajaid leidis tihti — pühendas arhiivide paber. sorimisele ja neist väljakirj. tegemisele, jäid tal suured kavatsused arhiiviasjanduse alal kas pooleli, ehk suutu algamata. Arhiiviasjanduse alal oli T. L. omapärane ja asendamata.

Viimasel teekonnal oli teda palju rahvast saatmas. Asutuste ja organisatsioonide nimel panid pärjad tema hauale Pikkalaenu Pank ja selle ametnikud, Muuseumi ühing, Vallasekretäride Selts, Eesti Maaomavalitsuste Liit ja koduvalla Kohtla Põllumeeste Kogud.

Olgu Sulle puhkamine kerge!

H. A.

E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

E. Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 19. juulil 1930 a.

Koos 7 juhatuse liiget. Päevakorras 12 punkti.

Avalikkude algkoolide seaduse muutmine.

Ajalehtede teadatel on kavatsus vallaomavalitsustelt õpetajate valimise õigus äravõtta. Selle vastu on protesteerinud Alatskivi vallavolikogu. Liidu juhatus ühineb ühemeelselt täh. vallavolikogu seisukohaga, leides, et õppetööle on kasulik, kui õpetaja teab, et peremees lähidal on, ka jääb praeguse korra juures side vallaelanikkude ja kooli vahel. Otsustades kõneall oleva kavatsuse vastu vastavaid samme atuda, leiab Liidu juhatus ühtlasi kooli elule kahjuliku olema nähtuse, kus heade tagajärgedega töötanud vanad õpetajad ametist lähti registreeritakse.

Jaoskonna arstide alluvuse küsimus.

Jaoskonna Arstide Selts on Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi poole pööranud ettepanekuga, et jaoskonna arstid, kes praegu ei olla ei riigi ega omavalitsuse teenijad (!) ja kes ühtlast palka ei saa, kellele antavat asjatundmatuid eeskirju j. n. e., saaks otse Ministeeriumi alla ja riigiteenijateks.

Ministeerium on Jaoskonna Arstide Seltsi ettepaneku saatnud Liidule seisukoha võtmiseks. Tutvunedes Seltsi ettepanekuga leiab Liidu juhatus, et esimeseks tingimiseks on ükskõik missuguse küsimuse lahendamisel see, et küsimust käsitatakse objektiivselt tõsiolude järele. Kui Jaoskonna Arstide Selts allakriipsutab poliitilisele tegevusele andumist ja tervishoiu küsimuste jaoks osakonna juhatajal aja puudumist, siis tuleb tähendada, et toomata on jäetud ükski tõendus, et jaoskonna arst poliitika pärast kannatanud oleks, mida selle liht põhjuse pärast tuua võimata oli, et sarnaseid juhu- seid ei ole olnud. Teiseks on samuti aluseta asjatundmata tervishoiu osakondade juhatajate üle kurjustada, sest arstlist ala ei juhi sugugi osakonna juhatajad ega anna ka nemad erapoolikuid ja asjatundmatuid juhtnööre, vaid arstlise ala juhatamine ja juhtnööride andmine on Rahvatervishoiuseadusega maa-arstide peale pandud, keda ometi nii attesteerida ei saa, nagu seda märgukiri juhtnööride andjate kohta teeb. Osakonna juhatajad korraldavad ainult majanduslisi küsimusi.

Majandusline küsimus võib ka ilma suurte süüdetä rahulolematusi tekitada ja väga arusaadavatel põhjustel. Kui jaoskonnaarstidele ei makseta küllalt kõrget palka, siis peab teada olema, et palk makstakse jaoskonna arstile kui kooli- ja külgehakkavate-haiguste arstile ning mõningate administr. korralduste täitmise eest. Suurema osa sissetulekutest peab andma haigete arstimine, mis eritasa eest sünnib. Jaoskonna arst, kes tõesti arst on, leiab enesele erapraktikaga küllalt sissetulekuid. Kui eraarstid, kellel ei ole maaomavalitsuse poolt ei korterit, palka ega muid soodustusi, erapraksisest ka maal ära elavad, siis seda parem peaks ometi olema jaoskonna arsti seisukord.

Kui luua kord, kus jaoskonna arstid saavad riigilt täie palga, siis võib see hea olla ainult arstidele, mitte aga kodanikkudele ega üld-tervishoidlisele seisukorrale. Siis ei oleks arstil mingit huvi haigeid vastuvõtta ega haige juurde koju sõita, mispärast Eesti Maaomavalitsuste Liit seda kuidagi pooldada ei saa. Kui aga peaks see tendents võidule pääsema, et jaoskonna arstid on riigiametnikud ehk nende palgad normeeritakse riigi poolt, siis ühes sellega tuleks maaomavalitsused vabastada täies ulatuses igasugustest tervishoidlistest kuludest, nagu seda on jaoskonna arstide palgad, neile majade muretsemine ja korrashoidmine ehk korteri andmine, sõidurahad j. n. e., millistest vabanemine oleks tuntavaks kergenduseks maaomavalitsustele nende raske majanduslise seisukorra juures. Ühtlane normeeritud palk ei oleks õiglane juba töötingimuste lahkumineku pärast.

Seda kokkuvõttes on Liidu seisukoht Jaoskonna Arstide Seltsi ettepanekute suhtes eitav, kuna nende ettepanekute teostamise kaasas peaks käima maaomavalitsuste vabastamine tervishoiu kuludest.

Jaoskonna- ja linna-alevite arstide kursuste korraldamise küsimus.

Hariduse- ja Sotsiaalministeerium on ettepaneku teinud, et Liit võtaks tähendatud kursuste korraldamise oma peale, esimesed kokkuleppel Jaoskonnaarstide Seltsiga, teised Linnade Liiduga. Arvesse võttes seda, et praegu kutseta arstid ainult linnades ja alevites, maakondades mitte, leiab Liidu juhatus, et linna- ja alevi- arstide kursuste korraldamine peaks jääma

ainult Linnade Liidu ülesandeks. Jaoskonna arstide täienduskursuste korraldamise endiste tingimiste juures võtaks Liit oma peale tingimisega, kui Ministeerium kursuste korralduse usaldab Liidu kätte ilma, et tal vaja oleks Jaoskonna Arstide Seltsiga ühiselt tegutseda, milline Selts oma ülesastumisega koostöö võimatuks on teinud.

Hoolekande seaduse muutmise komisjoni valitakse Liidu esindajateks maavalitsuste poolt H. Miller (Tartu m.-v. hoolek. osak. juh.) ja valdade poolt G. P ü s s (Rakvere vallavanem).

Vallavolikogude kodukorra muutmise küsimus.

Haljala vallaval. on tõstnud üles vallavolikogu kodukorra muutmise küsimuse, sest täh. vald on valinud kohtuliikme vallavanema abiks ja Rahukogu ei vabasta valitud kohtuliikme kohustest. Sellepärast tehakse Viru Maav. kaudu Kohtu- ja sisemin. ettepanek muuta kodukorda selles mõttes, et kohtuliikme amet ei takista vallavalitsuse liikmeks olemist. Ministeerium on ettepaneku Liidule seisukohavõtmiseks saatnud.

Arvesse võttes seda, et kõne all olev juhus, kus Rahukogu ei vabastanud vallav. abiks valitud isikut valla kohtu liikme kohustest, ei eita kodukorda, sest täh. isik oli vallakohtu liige varem ja ei oleks võinud vallavanema abiks valitud saada, teiseks leidub valdades küllalt korralikke mehi, et vaja ei ole üht mitme ametiga koormata, mispärast Liidu juhatus kodukorra muutmist soovitavaks ei pea.

Sihtasutuse „Turismi Keskkorraldus Eestis“ sihtvara

moodustamisest osavõtmise küsimus otsustatakse otsustada ära tuleva aasta eelarve kokkuseadmisega, esindajaks keskkorralduse nõukokku määrata Liidu sekretär.

Ehitusseadustiku eelkava

antakse aseesimehele O. Pärlinile lähemaks tutvumiseks ja ettepaneku tegemiseks tema läbiharutamise korra kohta.

Aruanne Rootsi sõidu kohta.

Rootsi Maaomaval. Liidu 10 aastapäeva puhul 26.—28. juunini Stokholmis sealse Liidu III. kongressil viibinud hrad R. K u r i s ja H. L a u r i esinevad lähema aruandega sõidu ja seal nähtu ning kuuldu üle. Aruandest selgub muu seas, et Rootsis puudub ühtlane korraldus valdade määravate asutuste kohta. Väikestes valdades

on volikogu asemel täiskogud, suurtes on suured vallavalitsused, kes aga harva kooskäivad. Asjaajamise ja raamatupid. korra määrab vald ise. Keskkvalitsus järelvalvet ei teosta ega valdade sisemistesse asjadesse ei ega, mispärast ühtlus läbiviimata. Raamatupid. selles vallas, kus Liidu esindajad käisid, oli ameerikaviisiline ja väga sarnane meil maksva ja H. Aviksoni poolt väljatöötatud meetodile. Lauajuhendid ja kaustad puuduvad samuti kui Soomes. 7000 elanikuga vallas on ametis sekretär ja üks naisabi.

Soome omavalitsuste asjaajamise ja raamatupidamise kohapealse põhjaliku tutvunemise toetamise

asjus kuulab juhatus Liidu esimehe põhjenduse ja astunud sammude käigu ära. Sellest selgub, et Soome ja Rootsi omavalitsustes valitsev lihtne asjaajamise kord, mille kohta „Maaomaval.“ artikli „Ilma lauajuhendita ja kaustadeta“ töi, ja võrdlemisi lihtne raamatupidamine vajavad põhjalikku ja arvustavat tutvunemist, et sellest lihtsusest meie iganenud paberlise asjaajamise asemele tarvilikku ja uut tuua. Kohtu- ja siseminister on asjast huvitatud ja peab vastava isiku Soome saatmise väga tarvilikuks. Isiku valimisel on peatama jäädud Liidu sekretäri H. Aviksoni juurde, kes kõigi liiki omaval. asjaajamist ja raamatupid. tunneb. Liidu juhatus kiidab astunud sammu heaks ja soovib, et H. Avikson tutvuneks Soomes muu seas ühe väikese, ühe keskmise ja ühe suure vallaomavalitsuse töökorraga põhjalikult, seades kokku aruande nähtu üle ja esitades kavad Liidule ja Ministriile meie omavalits. asjaajamise ümberkorraldamise kohta.

Uuteks Liidu liikmeteks

registreeritakse Voka, Kuimetsa, Are ja Suigu vallad.

Liidu nõukogu koosolek

määratakse Tallinnas ärapidamiseks Tallinna näituse puhul 30. aug. kell 10 homm. Koosoleku ärapidamise võimaldamiseks palutakse maavalitsusi valdade esindajate — nõukogu liikmete valimised aegsasti läbiviia ja 14-ks aug. valitud isikute üle teated saata, et võimalik oleks kutsed õigel ajal kätte saata. Päevakord, milles Liidu uue juhatuse valimine tähtsamaks küsimuseks, seatakse kokku edaspidi.

Liidu ruumide küsimus.

Kuna Maavalitsusel, kelle ruumes Liit

asub, kavatsus on ruumide kasutamises ümberkorraldusi teha, volitakse sekretäri ruumide asjus läbirääkimisi pidama.

Liidu nõukogu uued liikmed:

Valdade esindajateks Liidu nõukokku on valitud:

Pärnumaalt: A. Rõõmussaar — Uue-Vändra vallavanem. J. Nugis — Abja vallavanem.

Harjumaalt: Jaan Gefria — Laitse vallavanem. Isak Palm — Kõnnu vallavanem.

Eeltööd vallavanemate kursusteks.

E. Maaomaval. Liidu poolt on vallavanemate kursuste õppekavad kokkuseatud ja maavalitsustele seisukoha võtmiseks kättesaadetud.

Et tempelmaksusead. järele käidaks.

Kuna mitmed asutused vallavalitsustelt ikkagi tempelmaksu nõuavad, kuigi oma-valitsused tempelmaksu seaduse järele sellest vabad, pööras E. M. Liit vastavate asutuste poole, et nad oma alluvate ametnikkude tähelepanu selle seaduse täitmisele juhiksid.

Liidu juhatuse koosolek.

peeti 9. augustil Tallinnas ära. Päevakorras oli Liidu nõukogu koosoleku päevakorra kokkuseadmise 30. augusti koosolekuks ja muud nõukogu koosolekuga seotud küsimused, Poola Presidendile kingituse andmisega seotud küsimused, uute liikmete registreerimine j. n. e.

Harju Maavolikogu koosolek 30.

juunil, 1. ja 2. juulil 1930 a.

Päevakorras 16 küsimust, mille hulgas ka 1930/31 a. eelarve.

Maavalitsuse esimehele üldvolikirja andmine

edasivolitamise õigusega otsustakse jaatavalt.

Eelmisel aastal saamata jäänud puhkuse ja lisatööde eest tasumaksmine

m/valitsuse liikmetele ja ametnikkudele otsustatakse eitavalt.

Maavalitsuse 1930/31 a. eelarve.

Eelarve arutamiseks tekkisid vaielused, mis kestsid peamiselt kolm päeva. Tegid opositsiooni nii vastasrind kui koalitsioon. Viimase üksikud esindajad tegid seda vast

rohkem kui opositsioon. Suurte kõneluste ja vaieluste põhjuseks olid osaliselt uuendused, mis maavalitsus tahtis maksma panna eelarve korras. Nimelt taheti lõpetada jaoskonna tervishoiu arstidele kilomeetritasu maksmine ja see panna abitarvitaja peale. See kavatsus ei leidnud poolehoidu, mis pärast maavalitsus muutis oma seisukoha, vähenedes kulusid muudel aladel ja tõstis arstide kilomeetri tasu krediiti. Kuid siiski vähendati tasunormi 25 snt. pealt 15 peale. Teiseks vaieluse kõneaineks oli kultuurtehniku koha likvideerimine ja tema ülesannete andmine Põllumeeste Keskseltsi kätte. See uuendus siiski võeti vastu. Pärast kauakestnud vaielusi võeti eelarve vastu tasakaalustatult kogusummas Kr. 729.492.

Naturaalkohustuse üleviimine raha peale
Kodasoo vallale lubatakse.

Teedekapitali maksuvõlad

kustutatakse seitsmel isikul Kr. 187.50 suuruses.

Riigikassast tulumaksu ja äritunnistuste maksu arvel avansi nõudmine

maavalitsuse ettepaneku kohaselt Kr. 50.000 suuruses lubatakse, kuna suvekuudel väheste sissetulekute tõttu pole võimalik katta jooksvaid kulusid.

Aruküla suvituskoht tervishoiu kaitse alla.

Saku aedlinna ettepanekul võetakse tervishoiu kaitse alla Aruküla raudteejaama läheduses olev aedlinna 177,11 hekt. suurune maa-ala, kus praegu on ehitatud suvilaid ja kus see looduslikult sünnis suvituskohaks ja aedlimaks.

Kaitseliidu pidude lõbustusmaksu küsimus

tekitas pikemaid vaielusi. Siiski arutuse lõppedes otsustatakse vabastada lõbustusmaksust kõik kaitseliidu ja naiskodukaitse peod, välja arvatud peod, millel kangete jookidega einelaud. Nende vabastamine võib sündida maavalitsuse igakordsel otsusel.

Algkoolide võrgukava muudetakse ja täiendatakse

kaheksa kooli juures täiendusklasside avamisega, ja ühes kustutamiseks. Peale selle võetakse võrku ülesse iseseisva täienduskoolina Paldiski kalaasjanduse täienduskool, mis tegelikult töötab 1928 aastast.